

Ковнік С. І.

Криворізький державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КИТАЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У РОМАНАХ ІСПАНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ЕМІЛІО КАЛЬДЕРОНА «СЕКРЕТ ПОРЦЕЛЯНИ», «ЄВРЕЙ ІЗ ШАНАХАЯ»

У статті йдеться про особливості художньої інтерпретації звичаїв, традицій китайців у романах іспанського сучасного письменника Еміліо Кальдерона «Секрет порцеляни» та «Єврей із Шанхая». Авторка статті спробувала шляхом аналітичного осмислення через дихотомію Свій/Чужий розкрити специфіку авторської нарації практик повсякдення китайців. Відзначимо, що обидва тексти романів рясніють китайцями, які письменник використовує для підсилення китайського колориту, особливо у презентації харчових практик китайців. Однією із особливостей авторської нарації в аналізованих романах є те, що Еміліо Кальдерон з метою увиразнення та розуміння особливостей побуту деяких китайських міст, зокрема Гуанчжоу, наводить низку китайських прислів'їв, які вдало передають сутність топонімії міста та виконують характеристичні функції. Головні персонажі романів – іспанці, у яких сприйняття та осмислення Чужого відбувається складно й довго, але з особливим піднесенням та інтересом. Автор презентував читачеві низку художніх образів та моделей, а також визначальних для практик повсякдення китайців процесів – чайна церемонія, частування гостей, виготовлення порцеляни.

Помічено, що через увесь текст роману «Секрет порцеляни» наскрізною ниткою проходить думка автора про те, що китайські традиції, звичаї, технології у деяких видах мистецтва є настільки унікальними, що їх пізнання та розуміння потребує особливих умінь, навичок, а також організації особливого способу життя. Еміліо Кальдерон акцентує постійно увагу на тому, що головний персонаж Доміан Осорріо перебуває у стані захоплення культурою Китаю, а це суттєво позначається на якості його власного життя, адже китайці дуже тонко відчували ставлення до них європейця.

Авторка статті відзначила функціональні можливості зміни геолокації художнього простору роману, завдяки яким письменник дуже добре презентував практики повсякдення не лише у різних населених пунктах Китаю (село та місто), а й у різних регіонах.

Аналізовані романи Еміліо Кальдерона виконують репрезентативну функцію традицій та звичаїв китайського народу, де головний персонаж європейець здатний лише частково пізнати їхню сутність за умов справжньої зацікавленості, захопленості культурою Чужого.

Ключові слова: китайці, Свій/Чужий, культура, традиції, звичаї, сприйняття, повсякдення.

Постановка проблеми. Традиції, звичаї та побут далекого та екзотичного для європейців Китаю не надто часто були об'єктами зображення у творах художньої літератури світу. Найвідомішими у світовій літературі стали твори Е. Сеттл («Захоплення Китаю татарами»), Вільяма Сомерсета Моєма («Китайська ширама»), Германа Гессе «Останнє літо Клінгзора» та ін.

У більшості вказаних творів письменники постійно осмислювали і порівнювали Китай з Європою, тобто вибудовували художню інтерпретацію китайських традицій через дихотомію Свій/Чужий. Не виключенням стали два романи сучасного іспанського письменника Еміліо Кальдерона «Секрет Порцеляни» (2007) та «Єврей із Шанхая»

(2008), в яких автор художньо осмислив та презентував унікальний культурологічний код китайців, майстерно розкрив сутність і значення деяких символів китайської культури, описав тонкощі повсякдення китайців, звернув увагу на етикет, норми поведінки, які регламентують спосіб життя нації.

Ці два романи Еміліо Кальдерона належним чином поки ще не дослідженні літературознавцями. Тож вважаємо, що аналітичне осмислення особливостей художньої інтерпретації звичаїв, традицій, повсякдення китайців у системі дихотомії Свій/Чужий дасть можливість сформулювати уявлення про специфіку художньої презентації культури Китаю у сучасній європейській, і зокрема, іспанській літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналітичний огляд праць літературознавців показав, що у сучасному українському літературознавстві процес дослідження художньої інтерпретації звичаїв, традицій, побуту китайців у творах зарубіжної літератури поки не є предметом системних та спеціальних системних досліджень. Проте все ж трапляються деякі сучасні праці, в яких презентовано художній образ Китаю та китайців у творах європейських письменників, йдеться про статтю Т. Старостенко «Образи Шанхая і Гонконгу у травелозі Вільяма Сомерсета Моєма «На китайській ширмі», де авторка дослідила часопростір таких міст, як: Шанхай та Гонконг.

Нам імпонує думка С. Наместюк про те, що розширенню культурного простору певної країни сприяє діалог: «У такому ракурсі брак взаємних знань та ізоляторних географічних умов між Китаєм та Європою завжди викликав безліч запитань та хибних суджень. На щастя, сучасний світ усвідомив необхідність поглиблених дискусій у цьому ключі» [Наместюк 2022, 59]. Вважаємо, що суттєвий брак знань про Китай, його традиції та звичаї можуть дуже добре поповнити твори художньої літератури. Адже, читаючи твір літератури, реципієнт входить в ту чи ту культуру, а його свідомість вступає в діалог з головними персонажами твору та із самим автором.

Постановка завдання. Тож метою нашої статті є аналітичне осмислення особливостей художньої інтерпретації китайської культури через дихотомію *Свій/Чужий* у романах сучасного іспанського письменника Еміліо Кальдерона «Секрет порцеляни» і «Єврей із Шанхая».

Виклад основного матеріалу. Китайська порцеляна є одним із видів декоративно-прикладного мистецтва, котра увібрала тисячолітній досвід традицій, які віддзеркалені у релігійно-філософському світогляді китайців.

На думку Л. Бех, «Фарфор, зберігаючи зв'язок із давніми керамічними виробами, відігравав роль ритуального начиння. Як ритуальний матеріал він використовувався в Китаї протягом багатьох століть, аж до падіння імперії у 1911 р. Передусім це стосувалося ритуально-церемоніальних виробів» [1, с. 120]. Вироби майстрів порцеляни, призначалася також і для повсякдення: «Наприклад, елітарні прошарки китайського суспільства епохи Сун також високо цінували монохромні керамічні вироби, витончена краса яких, на відміну від живописних творів, супроводжувала не окремі моменти вдумливого споглядання, а саме життя, повсякдень прикрашаючи оселю» [1, с. 121].

Учена Л. Бех виснує: «Порцеляна, що супроводжувала державні ритуали, повсякденне життя підданих Піднебесної та зовнішні відносини імперії, використовувалася як транслятор соціальних, політичних та культурних повідомлень правлячої еліти, що усвідомлювала значення збереження і водночас оновлення традицій для існування імперії» [1, с. 123–124].

У назві роману «Секрет порцеляни» Еміліо Кальдерон у сильну позицію виніс лексему «порцеляна», завдяки цьому допоміг реципієнтові зорієнтуватися у геопросторі роману. Еміліо Кальдерон веде оповідь у двох часових вимірах, де один – це 1897 рік, а інший – 1699 р. від імені Доміана Осорріо, іспанського комерсанта з Маніли.

Головний персонаж Доміан Осорріо – іспанський комерсант, який гарно розмовляв мовою *ю́е*, тобто кантонською, а також непогано володів мандаринською, знав основи китайського письма. Тож автор презентував головного персонажа, як людину обізнану з культурою, письмом Китаю. Одним із завдань, яке отримав іспанський комерсант від короля Феліпе V – розвідати секрет створення порцеляни аби її можна було успішно виготовляти в Іспанії. Складність виконання цього завдання полягала в тому, що секрет порцеляни – це величезна таємниця, яку китайці ніколи і не за які кошти не відкриють іноземцю. Це добре усвідомлював Доміан Осорріо, але через правове порушення – участь у дуелі та вбивство супротивника в Іспанії, він змушений був погодитися на таку авантюру.

У тексті роману «Секрет порцеляни» для підсилення китайського колориту Еміліо Кальдерон використовує низку китаїзмів на позначення страв – *лігау* (рисове пюре), *патай манок* (зарізати і подати курку). Відзначимо, що слуга та шофер Доміана Осорріо китаєць на ім'я Фу чітко диференціював страви китайського меню та підлаштував їх під свого господаря: коли справи йшли погано, то він готував *лігау*, а коли добре – *патай манок*; будівель – *сіхеюань* (тип традиційної китайської забудови). Така диференціація вказує на те, що китайський слуга дуже тонко відчував поведінкові психостани свого господаря, був спостережливим, кмітливим.

З метою увиразнення та кращого розуміння реципієнтом особливостей повсякдення деяких китайських міст, зокрема Гуанчжоу, письменник наводить низку китайських прислів'їв, які дуже вдало передають сутність топосу міста: «...безхмарне небо, вічнозелені дерева та жителі, які випльовують кров» [2, с. 21], або «велике місто – це велика пустеля» [2, с. 39]. Аби читач усвідомив

описане явище, Еміліо Кальдерон розтлумачує реципієнту характеристичні риси міста, про яке він веде мову: «*Два перші положення підтверджуються південним розташуванням міста, клімат якого є таким м'яким, що дозволяє збирати два врожаї рису щорічно. Щодо того факту, що мешканці Гуанчжоу випльовують кров, це можна пояснити поширеною звичкою населення постійно жувати листя бетелю – рослини родини перцевих, з децю м'ятним смаком, від якого слина стає червоною*» [2, с. 21]. Такі авторські коментарі дуже важливі для осмислення реципієнтом повсякденності *Чужого*, проникнення у світ міських традицій, вони також свідчать про всебічну обізнаність письменника з культурою народу, який виступає об'єктом зображення у романі. Окрім прислів'їв, китайці полюбують усілякі загадки, таємничості, кросворди. У такий спосіб вони розвивають інтелект, пам'ять, а також перевіряють рівень інтелекту співрозмовника. Так, під час свята Ліхтариків китайці пишуть на аркушах паперу загадки, якими прикрашають будинок. Доміан Осорріо не зміг зрозуміти сутність загадки, яку йому запропонувала Жад: «Як шматок сталі перетворюється на швейну голку?» [2, с. 101]. А її розгадка була такою: «Бути наполегливим, впертим і повторяти ще не один раз. Таки чином шматок сталі перетворюється на швейну голку» [2, с. 102]. Дівчина розважливо та спокійно пояснила значення загадки та змусила іноземця замислитися над важливими життєвими принципами.

Відзначимо, що Еміліо Кальдерон скрупульозно та детально описує визначальні практики повсякдення китайців, демонструючи свою залюбленість китайською культурою. Письменник не залишив поза увагою дуже добре знану європейцями китайську чайну церемонію. Господар будинку Юань, який частував головного персонажа роману «Секрет порцеляни» Доміана Осорріо чаєм, спеціально для цієї церемонії одягнув урочисті шати. Юань пильно стежив за тим, як іспанський комерсант виконував чайну церемонію, зміст якої складала низка послідовних операцій: «Я наливав гарячої води три рази на листки зеленого чаю сорту «Лунь Цзинь», які я попередньо поклав у глибокі чашки з селадону початку періоду правління династії Мін, порцеляни теплого зелено-жовтого відтінку. Говорилося, що перша порція символізує зустріч, друга означає задоволення, а третя – прощання» [2, с. 28]. Юань звернув увагу іноземця на сорт чаю «Лунь Цзинь», який вважається найдорожчим та найбільш поцінованим у Китаї. Для Доміана Осорріо ця інформація

була справжнім відкриттям, адже він купував цей сорт чаю через те, що торговець, який йому продавав був родом з Ханчжоу. Юань перед споживанням чаю прочитав уривок з «Поєми про чашку чаю» епохи Тан і лише після цього зробив перший ковток, витримав паузу. У такий спосіб письменник спробував презентувати художню модель важливого у практиках повсякдення китайців процесу чайної церемонії. Ще одна китайська традиція, котра стосується практик харчування пов'язана з приготуванням риби в день місячного Нового року, яку клали на стіл, але не їли, бо «вважалося, що це принесе успіх, бо слова «щастя» та «риба» вимовлялися однаково – «Yu»» [2, с. 60].

Письменник акцентував також увагу реципієнта на меню хуайянської кулінарної школи, однієї з найбільш відомих та знаних у Китаї, до якого входив обов'язково гострий суп та креветки, котрі були фаршировані солоними качиними яйцями. Для головного персонажа європейця таке меню видалося досить поживним, а тому він не доїв страви. Аби шеф-кухар не змусив його доїдати, він симулював раптове погіршення стану здоров'я, у такий спосіб уникнув переїдання.

Помічено, що смаковий образ Китаю Еміліо Кальдерон формує також з допомогою описів святкових страв, як наприклад, тан'юань (або юаньсяо) – клейкі рисові кульки з м'ясною або солодкою начинкою. Він ретельно описує смаки жасмінного чаю з допомогою прислів'їв: «Від другої чашки чаю у мене залишився терпкий присмак, і я згадав прислів'я: «Навіть нам'якший жасминовий чай залишає гіркий осад»» [2, с. 129].

Головний персонаж роману «Секрет порцеляни» Доміан Осорріо попри те, що вже не перший рік мешкав в Гуанчжоу, не припиняв дивуватися багатьом речам, котрі стосувалися різних сфер життя китайців. Наприклад, для нього, як комерсанта, великою загадкою залишалися способи укладання комерційних угод у Китаї, де з-поміж двох можливих, перший потребував безкінечних переговорів, котрі могли тривати до року, а другий – займав лише хвилини.

Оскільки Доміан Осорріо мав дізнатися секрет виготовлення порцеляни, то повинен був максимально добре вивчити поведінкові риси китайців, які ніяк не міг засвоїти єропеєць: «...коли китаєць із силою хитав головою згори вниз, насправді він виражав заперечення; навпаки, коли він використовував рух, який у нас служить для заперечення, тоді він погоджувався» [2, с. 34]. Тож сприйняття та осмислення головним персонажем *Чужого* відбувалося складно й довго. Так само

складно проходив процес звикання до китайського кухні. Наприклад, зміїний суп, котрий дуже цінується у китайців, як курячий бульйон у європейців, головний персонаж ще якось випивав, а от шматки плазуна він не їв, така харчова поведінка викликала у господарів будинку докір, а коментарі носили повчальний характер: *«Китаєць ніколи не вчинив би того, що ви щойно собі дозволили. Хто зневажає їжу, зневажає самого себе»* [2, с. 36].

У тексті роману «Єврей із Шанхая» Еміліо Кальдерон використовує образні порівняння: *«Кожного разу, як я опинявся під величним гранітним громадям, що закінчувалось зеленого кольору дахом пірамідальної форми (зараз там майорів прапор Хіномару, прапор Нового Сонця), у мене виникало враження, що я не Шанхай, а в Чикаго»* [3, с. 39], котрі допомагають реципієнту сприймати культуру Чужого через подібність до деяких світових зразків та візуалізувати образи предметів, речей, явищ.

Пізнаючи секрет китайської порцеляни, Доміан Осорріо дуже добре вивчив сутність символіки китайського живопису: *«...летюча миша уособлювала щастя, а півонії були символом жінки – так само як глибокі знання про фарбу дозволили наділяти форми витонченими відтінками»* [2, с. 90]. Автор роману вдало презентував художні образи таких важливих процесів у виготовленні порцеляни, як вміння отримувати синій відтінок «субон», котрий був характерним для біло-синьої порцеляни династії Мін та опису технології «розділення води», суть якої полягала у тому, щоб розмити фарбу на п'ять різних кольорів. Ця техніка для європейця Доміана Осорріо виявилася надскладною та довготривалою. Окрім цього, художник, який розписував порцеляну повинен не лише бути правним у своєму мистецтві, а й мати глибокі знання з хімії, бо йому доводилося брати участь у приготуванні фарб.

Отже, процеси, котрі пов'язані з виготовленням порцеляни в епоху Середньовіччя були трудомісткими, до них залучали найкращих майстрів. У майстернях, з виготовлення порцеляни, оголошувалися конкурси на посади художників, ретушерів. До претендентів були дуже високі вимоги. Вони повинні були скласти іспит, суть якого полягала у тому, щоб «...розмістити текст латинською мовою на піалі біло-блакитної порцеляни, прикрашеній трьома гербами, на яких були зображені семиголове створіння, буддійські чотки, пагода, декілька квіток і лелека на ставку з лотосами» [2, с. 101].

Головний персонаж робив великі зусилля аби навчитися того, до чого китайці мали уроджену

схильність. Проте, він відзначив, що мистецтво виготовлення порцеляни, яке він довго освоював дуже добре відображало його стан – стан постійного захоплення культурою китайців. Саме цей стан дозволив йому досягти досконалості.

У романі «Секрет порцеляни» Еміліо Кальдерон приділив увагу ще одному монотонному процесу у китайських практиках повсякдення – це виготовлення дерев'яної ширми, яким займалися жінки. Процес її виготовлення був довгий та сповнений технічних труднощів. Дошки ширми покривалися лаком, який наносили коротковорсною щіточкою, виготовленою із жіночого волосся, а потім ці дошки тривалий час шліфували каменем лао-ха-чі. Такі операції з дошками майстриня проробляла до вісімнадцяти разів. Спостерігаючи за технологією виготовлення ширми, головний персонаж Доміан Осорріо вчився китайській чуттєвості й не переставав дивуватися їхній наполегливості.

Відзначимо, що наскрізною ниткою у романі «Секрет порцеляни» є думка автора про те, що китайські традиції, звичаї, технології у деяких видах мистецтва є настільки унікальними, що їх пізнання та розуміння потребує особливих умінь, навичок, а також великого бажання європейця усвідомити спосіб життя та практики повсякдення китайців. Саме ці схильності демонструють головні персонажі обох романів Еміліо Кальдерона.

З метою виразного формування уявлень реципієнтів про повсякдення китайців, автор акцентує увагу на запахових, смакових уподобаннях представників цієї нації. Так, головний персонаж роману «Секрет порцеляни» відзначає, що китайські жінки парфумились ладаном, а тому цей запах був характерним для більшості жінок. Особливо приваблював китайських жінок солодкий та сильний запах рослини іланг-іланг. Описуючи місто Кантон, головний персонаж відзначив: *«...місто пахнуло вареною куркою, а до цього запаху примішувалися випари бетеля, які здійсалися із землі»* [2, с. 120]. Помічено, що європеєць сприймав ці запахи з приємністю, адже варена курка акумулювала смакові відчуття, котрі були близькі йому з дитинства та викликали ностальгію за рідною Іспанією.

Еміліо Кальдерон увиразнює поведінкові риси персонажів аби максимально багатогранно передати принципи комунікації у китайському середньовічному суспільстві: зміст жестів, міміки, деяких звичок. Презентуючи образ китайської жінки на ім'я Жад, він зазначає: *«Посміхатись, показуючи зуби, вважалось поганим тоном для молодих китаянок, особливо для тих, хто отримав хороше*

виховання, а Жад намагалася неухильно дотримуватися цієї традиції» [2, с. 64]. Письменник також акцентує увагу на важливих характеристичних рисах персонажів, котрі дають можливості визначити їхній соціальний статус у суспільстві: «Хороше економічне становище Юаня дозволило йому відпустити нігті як знак того, що він міг вести бездіяльне життя. Та насправді це було не так: Юань не був мандарином, членом «небесної бюрократії», який мав демонструвати всім, що є інтелектуалом, що не працює руками; він хотів лише показати, що він чудовий комерсант і не уявляв свого життя без заняття» [2, с. 22]. Юань став справжнім товаришем для Осорріо, адже після семи років спілкування він дозволив іспанцю називати його лише по імені, «що рідко трапляється серед китайців, які спочатку ставили прізвище як спосіб вшанування своїх предків» [2, с. 23]. Презентуючи такий тип стосунків, письменник підсумовує: «...для китайця дружба не є пустим звуком, навпаки, це безцінний обов'язок» [2, с. 25]. Серед звичаєвих манер китайців в епоху Середньовіччя, автор виокремив такі: тримати схрещені на серці руки перед гостем у знак шани, хитати головою згори вниз (заперечення), при розставанні з друзями вручати їм вірші.

У романі «Єврей із Шанхая» автор звертає увагу на ще один важливий елемент китайського етикету: «...для китайців є ознакою невихованості починати розмову з особистих справ» [3, с. 60].

У тексті роману «Секрет порцеляни» автор переміщує головного персонажа у просторі, презентуючи, у такий спосіб, практики повсякдення китайців у різних геолокаціях, як от: міста, містечка та села. Такий прийом дозволяє багатогранно репрезентувати побут, стиль життя китайців у Середньовіччі. Описуючи практики повсякдення китайців, Еміліо Кальдерон їхню схильність до різноманітних ігор. Особливо вони полюбили грати в гру маджонг, яка виявляла інтелект гравців.

У романі «Єврей із Шанхая» Еміліо Кальдерон описує краєвиди таких міст Китаю: Нанкін, Шанхай, Ханчжоу та ін. В описах міст автор використовує власні оцінки сприйняття вказаних локацій, наприклад, Шанхай він порівнює з Чикаго, а також використовує таке образне порівняння стосовно цього міста: «Шанхай – це як танець лінді хоп» [3, с. 88], а Нанкін, на його думку, місто, котре зведене не на релігійних, а на моральних принципах. Згадує автор і річку Хуанпу, яка на сонці виблискувала, наче перлове намисто, і гори Яньвань.

У романі «Секрет порцеляни» головний персонаж Доміан Осорріо ділиться своїми вражен-

ням про ще одне китайське місто Дзіньдечжень: «...місто побачене мною з висоти зелених гір, які його оточують, – місто з тисячами коминів, що видихають білий дим удень, а пурпуровий – уночі, з безперестанним дощем попелу, який вкриває його вулиці, із запахом спалених дров та випеченої глини, що просочує геть усе – від риси до одягу. З півдужини міст, які я знав у Китаї, Дзіньдечжень було, можливо, найменш наділеним красою, бо його надра вміщали пекло, що пробивалося на поверхню моторошним сяйвом, яке освітлювало все небо, особливо вночі» [2, с. 99]. Проте не завжди описане місто виглядало так похмуро. Головний персонаж мав можливість спостерігати та передати свої враження від Дзіньдечжень у першу місячну ніч після Свята Весни, адже саме цього дня святкували свято Ліхтариків, а тому місто світилося, як світлячок. Такий образ міста вразив іспанця Доміана Осорріо і він відзначив: «Ні в Кантоні, ні в селі Гулін я не бачив нічого подібного» [2, с. 101]. Ритм та темп життя у містах Китаю суттєво різнився, так само, як і в інших країнах світу: «...життя у Манілі було таким, як у маленькому провінційному містечку Китаю. Прямі лінії вулиць та правильно вишикувані на них будинки створювали атмосферу порядку та охайності» [2, с. 132].

У романі «Єврей із Шанхая» представлено низку моральних принципів, яких дотримувалися китайці у 40-х роках ХХ століття. Так, наприклад, автор акцентує увагу на тому, що «...для багатьох китайських дівчат, досягти соціального визнання та стати щасливою можна за рахунок накопичення. Шлюб неминуче веде до позашлюбного зв'язку, так само як шафа не може заповнитися однією сукнею» [3, с. 108]. У такий спосіб Еміліо Кальдерон вмотивовує поведінку головної героїні твору на ім'я Духмяна Хмарка. Його другий історичний роман «Єврей із Шанхая» розкриває стиль життя китайців під час Другої світової війни, коли вони наймовірно потерпали від знущань японців. Обізнаність іспанського письменника з історією, культурою Китаю свідчить про те, що Еміліо Кальдерон намагався об'єктивно та багатогранно презентувати образи деяких китайських міст, продемонструвати своє ставлення до локацій, в яких його також довелося побувати.

Висновки. Отже, аналітичне дослідження історичних романів сучасного іспанського письменника Еміліо Кальдерона з точки зору особливостей художньої інтерпретації китайської культури через дихотомію *Свій/Чужий* допомогло сформувати низку важливих принципів художнього моде-

лювання практик повсякдення, звичаїв та традицій Китаю у творі художньої літератури.

Відзначимо, що для формування образу *Чужого* письменник використав значну кількість китаїзмів, але не переобтяжив ними текст. Усі використані китаїзми увиразнюють картини зображуваного, дозволяють підсилити колорит китайського повсякдення.

Емілію Кальдерон виразно культивує в обох історичних романах думку про те, що цікавий, унікальний світ китайської культури може зрозуміти, пізнати той європеєць, котрий з особливим почуттям любові та сумлінності візьметься вивчати, пізнати *Чуже*, як *Своє* рідне та близьке.

Прикметним є те, що Емілію Кальдерон скрупульозно та детально описує визначальні практики повсякдення китайців, демонструючи свою залюбленість, обізнаність китайською культурою, ремеслами, технологіями виготовлення посуду тощо. Усі художні описи розкривають перед читачем дивовижний світ китайської культури, спонукають до пізнання *Іншого* світу, одночасно не залишають байдужими до того, про що розповідає наратор, адже й самі форми нарації мають діалогічний характер. Така форма нарації у текстах художніх творів літератури свідчить

про бажання письменника залучити реципієнта до діалогу культур.

Помічено, що письменник з метою виразного формування уявлень реципієнтів про повсякдення китайців, акцентує увагу на запахових, смакових уподобаннях представників цієї нації. Запах не лише страв, а й парфумів, міст, вуличок, портів допомагає читачеві сформувати цілісний образ Китаю.

Часопросторові межі обох романів дозволили письменнику переміщувати головних персонажів творів так, щоб максимально презентувати різного типу адміністративні населені пункти Китаю від невеликих сіл до великих міст. Таке переміщення головних персонажів сприяло багатогранній презентації побуту, стилю життя китайців різних класових прошарків в епоху Середньовіччя та у XIX, XX століттях. Китайський текст в обох історичних романах виконує важливі змістоформативні функції.

Вважаємо, що історичні романи сучасного іспанського письменника Емілію Кальдерона «Секрет порцеляни» та «Єврей із Шанхая» можуть стати об'єктами досліджень з точки зору психопоетики, культурології, геопоетики, адже зміст художньої інформації презентований у цих романах є багатограним та потребує належної систематизації.

Список літератури:

1. Бех Л. Фарфор у культурі Китаю: до питання специфіки побутування. URL: <http://surl.li/sgdpcd> (дата звернення: 04.04.2024 р.).
2. Кальдерон Е. Секрет порцеляни: роман; переклад зісп. Н. Стрілець-Запотічної. Харків: *Фоліо*, 2015. 154.
3. Кальдерон Е. Єврей із Шанхая: роман; переклад з ісп. О. Григорович. Харків: *Фоліо*, 2015. 223 с.
4. Наместюк С. Міжкультурна спадщина світових літературних мотивів у розрізі методики Теграні. *Китаєзнавчі дослідження*, (1). 2022. С. 57–66.
5. Старостенко Т. Образи Шанхая і Гонконгу у травелозі Вільяма Сомерсета Моєма «На китайській ширмі». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 27. 2020. С. 92–96.

Kovpik S. I. PECULIARITIES OF ARTISTIC INTERPRETATION OF THE CHINESE CULTURE IN NOVELS “THE SECRET OF PORCELAIN” AND “THE JEW FROM SHANGHAI” BY THE SPANISH WRITER EMILIO CALDERON

The article deals with the peculiarities of the artistic interpretation of the Chinese customs and traditions in the novels “The Secret of Porcelain” and “The Jew from Shanghai” by the Spanish modern writer Emilio Calderon. The research attempts to reveal and specify the author’s narration of the daily practices of the Chinese people by means of analytical understanding through the dichotomy Friend / Foe. It should be noted that both novels are full of Chineseisms, which are used by the writer for reinforcing the Chinese flavor, especially in the presentation of the Chinese food practices. This paper states one of the specific features of the author’s narration found in the analyzed novels. Emilio Calderon uses a number of Chinese proverbs which successfully convey the essence of the city’s topos and perform characteristics, in order to express and understand the peculiarities of the life of some of Chinese cities, in particular Guangzhou. The main characters of the novels are Spaniards, who perceive and understand the concept Foe in a difficult and long way. The author introduces the reader a number of artistic images and models of the vital regular Chinese practices such as tea ceremony, entertaining guests.

It is noticed that author emphasizes that the uniqueness of the Chinese traditions, customs and technologies in some types of art as well as their knowledge and understanding requires special abilities, skills, as well as life organization in a special way, which can be traced through the entire text of the novel “The Secret

of Porcelain". Emilio Calderon constantly claims that the main character Domian Osorrio deeply admires the Chinese culture, and this significantly influences the quality of his own life, because the Chinese people feel very subtly the attitude of this European towards them.

The research notes the functional capacity of changing artistic space geolocation in the novel, due to which the writer successfully presents everyday practices not only in different settlements of China (a village and a city), but also in different regions.

The analyzed novels by Emilio Calderon fulfill the representation of the Chinese traditions and customs, where the main character is the European who is able only partially understand their essence under the conditions of genuine interest, fascination with the foreign culture.

Key words: *China, Friend / Foe, culture, traditions, customs, perception, everyday life.*